

บทที่ 9

เกลือและการใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหาร (Salt and Its Uses in Food Industry)

วัตถุประสงค์

หลังจากที่อ่านบทนี้แล้ว นักศึกษาควรทราบและเข้าใจในสิ่งต่อไปนี้

- คุณสมบัติของเกลือในการถนอมอาหาร
- การใช้เกลือในอุตสาหกรรมอาหาร

9.1 บทนำ

คำว่า เกลือ ในทางวิทยาศาสตร์จะหมายถึง สารประกอบที่เกิดจากอนุมูลของกรดรวมตัวกับอนุมูลของด่าง ซึ่งในธรรมชาติมีอยู่มากมาย เช่น โพแทสเซียมคลอไรด์ โซเดียมคลอไรด์ และแมกนีเซียมซัลเฟต เป็นต้น แต่เกลือที่มนุษย์ใช้ในการถนอมอาหารมาแต่โบราณคือ เกลือโซเดียมคลอไรด์ หรือ รู้จักกันทั่วไปในชื่อ เกลือแกง (Cooking salt, Table salt) สูตรเคมี คือ NaCl มีสีขาวลักษณะเป็นผลึกลูกบาศก์ มีคุณสมบัติในการดูดความชื้น (Hygroscopic) และจะดูดความชื้นได้มากขึ้นถ้าเกลือนั้นไม่บริสุทธิ์

9.2 แหล่งที่มาของเกลือ

เกลือแกงที่ใช้ในการถนอมอาหารมีอยู่มากมาย ในธรรมชาติพบทั่วไปในแหล่งใหญ่ๆ 4 แหล่ง คือ

1. ทะเล

เป็นแหล่งใหญ่ของเกลือ ได้จากการทำนาเกลือตามแถบชายฝั่งติดทะเล โดยปล่อยให้ น้ำทะเลที่ท้องคุ้งประกอบส่วนใหญ่เป็นเกลือเข้ามาในนาเกลือและเก็บกักไว้ ดากแดดให้น้ำระเหยไป จนถึงความเข้มข้นระดับหนึ่ง เกลือก็จะตกผลึก เกลือที่ได้เรียก เกลือสมุทร (solar salt) มีธาตุไอโอดีนเป็นส่วนประกอบ

2. ใต้พื้นดิน

ใต้พื้นดินบางแห่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จะมีผลึกเกลือจับตัวเป็นก้อนเกลือขนาดใหญ่ เรียก สาดิน หรือโป่งดิน สามารถใช้น้ำไปสกัดหรือละลายเกลือออกมา เกลือที่ได้เรียก เกลือสินเธาว์ (Rock salt) ซึ่งไม่มีธาตุไอโอดีนเป็นส่วนประกอบ

3. ทะเลสาบน้ำเค็ม (Salt lake)

เป็นลักษณะของทะเลสาบ หรือน้ำทะเลบางส่วนที่ถูกปิดล้อมไว้ ปล่อยให้แสงแดดระเหยน้ำออกไป จนถึงความเข้มข้นระดับหนึ่ง เกลือก็จะตกผลึก หรือพื้นที่ที่มีเกลืออยู่สูง และเกิดการชะล้างเกลือออกมาในแหล่งน้ำนั้นจนมีความเข้มข้นเกลือสูง

4. บ่อน้ำเกลือ (Brine wells)

ใต้พื้นดินบางแห่งจะมีชั้นของเกลืออยู่เป็นจำนวนมาก การนำมาใช้ทำได้โดยการใช้น้ำละลายแล้วสูบขึ้นมา

9.3 ความบริสุทธิ์ของเกลือต่อคุณภาพของอาหาร

เกลือที่ได้มาจากทั้งสี่แหล่งยังเป็นเกลือที่ไม่บริสุทธิ์ (Crude salt) มีสิ่งเจือปนต่าง ๆ อยู่มากมาย การนำมาใช้กับอาหารจะมีผลต่อคุณภาพของอาหาร ดังนี้

เกลือที่มีอนุมูลของแคลเซียมและแมกนีเซียมเจือปนทำให้ความเป็นกรดของน้ำเกลือลดลง เกิดการตกตะกอนของหินปูน ถ้านำไปใช้กับผักจะทำให้เกิดจุดแข็งๆ ในพวกผักใบอ่อน

เกลือที่มีอนุมูลของธาตุเหล็กและทองแดง ทำให้อาหารเกิดกลิ่นเหม็นหืน และเกิดสีดำในผักและผลไม้ โดยทำปฏิกิริยากับแทนนินที่มีอยู่มากในผักและผลไม้

เกลือที่มีอนุมูลของธาตุแมกนีเซียมจะทำให้อาหารมีรสขม

เกลือที่มีธาตุไอโอดีนไม่เหมาะที่จะใช้ในผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ที่มีการใช้เกลือในเทรตเพื่อให้เกิดสีแดง ทั้งนี้เพราะไอโอดีนจะเป็นตัวยับยั้งการเจริญของจุลินทรีย์ที่ช่วยเปลี่ยนเกลือในเทรตให้เป็นเกลือไนเทรตทำให้มีเกลือไนเทรตตกค้างอยู่ในผลิตภัณฑ์มาก

9.3.1 การทำให้เกลือบริสุทธิ์

ทำได้โดยนำผลึกเกลือบมละลายกับน้ำสะอาด ใช้สารเคมีพวกโซดาไฟหรือโซดาแอช เพื่อตกตะกอนหรือแยกอนุมลสิ่งเจือปนออก แล้วจึงทำการตกผลึกน้ำเกลือใหม่อีกครั้ง จะได้เกลือบที่มีความบริสุทธิ์เพิ่มขึ้น

9.3.2 การละลายและการวัดความเข้มข้นของเกลือบ

เกลือบบริสุทธิ์ละลายน้ำได้ 26.395 % โดยน้ำหนักที่ 20 องศาเซลเซียส อัตราเร็วในการละลาย ขึ้นกับ ขนาดของผลึกและอุณหภูมิที่ใช้ ความเข้มข้นของเกลือบสามารถวัดได้โดยอาศัยคุณสมบัติของเกลือบซึ่งเป็นสารที่ละลายได้ในน้ำ จึงไปเพิ่มความถ่วงจำเพาะของน้ำ เพราะฉะนั้นความเข้มข้นของเกลือบบอกได้โดยการวัดความถ่วงจำเพาะ

9.3.3 หน่วยและเครื่องมือที่ใช้วัด

1. ไฮโดรมิเตอร์ (Hydrometer)

เป็นเครื่องมือวัดความถ่วงจำเพาะของน้ำเกลือบมีค่าอยู่ในช่วง 1.000 – 1.204 แล้วนำค่าความถ่วงจำเพาะไปเทียบกับตารางมาตรฐานเปลี่ยนกลับเป็นหน่วยเปอร์เซ็นต์เกลือบโดยน้ำหนัก ดังตารางที่ 9.1

2. โบเมไฮโดรมิเตอร์ (Baume hydrometer)

เป็นเครื่องมือวัดความเข้มข้นของน้ำเกลือบ มีหน่วยเป็นองศา Baume แล้วเทียบกลับเป็นความถ่วงจำเพาะจากสูตรข้างล่างนี้

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad S &= \frac{m}{m - d} \\ S &= \text{ความถ่วงจำเพาะของน้ำเกลือบ} \\ m &= 145 \\ d &= \text{องศา Baume} \end{aligned}$$

ตารางที่ 9.1 ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยที่ใช้วัดความเข้มข้นของน้ำเกลือ

องศาเซลเซียส (°C)	องศาโบเเม (°B)	ความถ่วงจำเพาะ	เปอร์เซ็นต์เกลือ (น้ำหนักต่อปริมาตร)
100	24.6	1.204	26.395
99.6	24.5	1.203	26.285
99	24.4	1.202	26.131
98	24.2	1.200	25.867
97	23.9	1.197	25.603
96	23.7	1.195	25.339
95	23.5	1.03	25.075
94	23.3	1.91	24.811
92	22.7	1.186	24.283
90	22.3	1.182	23.755
88.3	22.0	1.179	23.310
88	21.9	1.170	23.228
86	21.4	1.173	22.700
84	21.0	1.169	22.172
82	20.4	1.164	21.644
80	20.0	1.160	21.116
78	19.6	1.156	20.588
76	19.1	1.152	20.060
74	18.6	1.147	19.532
72	18.1	1.143	19.004
70	17.7	1.139	18.477
68	17.2	1.135	17.940
66	16.7	1.130	17.421
64	16.2	1.126	16.893

ตารางที่ 9.1 (ต่อ)

องศาฟาโลมิเตอร์	องศาโบเม	ความถ่วงจำเพาะ	เปอร์เซ็นต์เกลือ (น้ำหนักต่อปริมาตร)
(°S)	(°B)		
62	15.8	1.122	16.365
60	15.3	1.118	15.837
58	14.8	1.114	15.309
56	14.4	1.110	14.781
54	13.9	1.106	14.253
52	13.4	1.102	13.725
50	12.9	1.098	13.198
48	12.5	1.094	12.670
46	12.0	1.090	12.142
44	11.5	1.086	11.614
42	11.0	1.082	11.086
40	10.5	1.078	10.558
36	9.5	1.070	9.502
34	9.0	1.066	8.974
32	8.5	1.062	8.446
30	7.9	1.058	7.919
28	7.4	1.054	7.391
26	6.9	1.050	6.863
24	6.4	1.046	6.335
22	5.8	1.042	5.807
20	5.3	1.038	5.279
15	4.0	1.028	3.959
10	2.7	1.019	2.640
0	0.0	1.000	0.000

ที่มา : Rust & Olsom (1973)

3. ซาลิมิเตอร์ (Salimeter)

เป็นเครื่องมือวัดความเข้มข้นของน้ำเกลือ โดยอาศัยหลักการหักเหของแสง ค่าที่วัดได้มี 2 หน่วย คือ องศาซาลิมิเตอร์ (Salometer) และความเข้มข้นเป็นเปอร์เซ็นต์

ในกรณีที่วัดเป็นองศาซาลิมิเตอร์ 100 องศาซาลิมิเตอร์ คือ ความเข้มข้นสูงสุดที่เกลือบริสุทธิ์ละลายน้ำได้ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 26.4 % โดยน้ำหนักที่ 20 องศาเซลเซียส

ซาลิมิเตอร์จะวัดได้เฉพาะสารละลายเกลือเพียงอย่างเดียว ถ้ามีอย่างอื่นเจือปนจะวัดไม่ได้ เช่น ในกรณีที่นำไปวัดในอาหาร เช่น น้ำปลา ซีอิ๊ว

หน่วยต่างๆ ที่ใช้วัดความเข้มข้นของสารละลายเกลือมีความสัมพันธ์กันดังตารางที่ 9.1 การหาความบริสุทธิ์ของเกลือทำได้โดยนำเกลือมาละลายน้ำจนมีความเข้มข้นวัดได้ $100^{\circ}S$

$$\% \text{ ความบริสุทธิ์ของเกลือ} = \frac{26.4 \times 100}{S}$$

$$S = \text{น.น.เกลือที่ทำให้ได้สารละลายเกลือที่มีค่า } 100^{\circ}S$$

9.4 คุณสมบัติในการถนอมอาหารของเกลือ

เกลือไม่จัดอยู่ในกลุ่มสารกันบูด แต่สามารถป้องกันการเน่าเสียของอาหารได้ เพราะ

1) เกลือช่วยลด a_w ของอาหารให้ต่ำลง เนื่องจากเกลือละลายได้ในน้ำ ทำให้ a_w ของอาหารลดลงตามปริมาณเกลือที่เติมลง มีผลยับยั้งการเจริญของจุลินทรีย์ และป้องกันการเน่าเสียของอาหาร ดังตารางที่ 9.2

ตารางที่ 9.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มข้นของเกลือ ค่า a_w และการยับยั้งจุลินทรีย์

% NaCl	a_w	การยับยั้งจุลินทรีย์
10	0.94	<i>Cl. botulinum</i> , <i>Salmonella</i> sp.
16	0.90	แบคทีเรียทั่ว ๆ ไป
22	0.86	<i>Staphylococci</i> sp. ยีสต์ทั่ว ๆ ไป

ที่มา: Kyzlink (1990)

a_w ของสารละลายเกลือบริสุทธิ์ สามารถหาได้ 2 วิธี คือ

1. a_w คือ ค่าความดันไอของสารละลายต่อความดันไอของน้ำบริสุทธิ์ที่อุณหภูมิเดียวกัน

$$a_w = \frac{P}{P_0}$$

P = ความดันไอของสารละลาย

P_0 = ความดันไอของน้ำบริสุทธิ์ที่อุณหภูมิเดียวกัน

2. Raoult's Law กล่าวว่า การลดลงของความดันไอของสารละลายต่อความดันไอเดิมน้อยกว่าหรือเท่ากับ molar fraction ของสารละลายที่เกิดขึ้น

$$a_w = \frac{N_1}{N_1 + N_2}$$

N_1 = จำนวนโมเลกุลของน้ำ

N_2 = จำนวนโมเลกุลของสารละลาย

2) เมื่อเกลือละลายในน้ำทำให้เกิดแรงดันออสโมติก เซลล์ของจุลินทรีย์จะสูญเสียน้ำและหยุดการเจริญ แรงดันออสโมติกจะมีค่าสูงขึ้น เมื่อความเข้มข้นของเกลือเพิ่มขึ้น และมีผลในการยับยั้งจุลินทรีย์เพิ่มขึ้น ดังตารางที่ 9.3

ตารางที่ 9.3 แรงดันออสโมติกของสารละลายเกลือ

ความเข้มข้นของเกลือ (%)	แรงดันออสโมติก (KPa)	
	โซเดียมไนเตรด	โซเดียมคลอไรด์
1	432	598
5	1670	2750
20	-	11770

ที่มา : Kyzlink (1990)

3) เกลือมีความเป็นพิษต่อจุลินทรีย์

อนุมูลของโซเดียม โปแทสเซียม แคลเซียม แมกนีเซียม และคลอไรด์ มีความเป็นพิษต่อจุลินทรีย์ เมื่อมีปริมาณมาก เกลือมีคุณสมบัติในการทำลายโปรโตพลาสซึม ยับยั้งกิจกรรมของเอนไซม์โปรตีนเนสบางชนิด การย่อยสลายโปรตีนถูกยับยั้ง และการสร้างพลาสซึมของจุลินทรีย์ถูกยับยั้ง จุลินทรีย์ไม่สามารถเพิ่มจำนวนได้ จากคุณสมบัติดังกล่าวทำให้เกลือถูกใช้เป็นตัวคัดเลือกชนิดของจุลินทรีย์และยินยอมให้เจริญได้ในอาหารหรือไม่ จากผลของเกลือสามารถจัดแบ่งจุลินทรีย์เป็น 2 พวก คือ

1. จุลินทรีย์ที่ไม่ทนเกลือ

จุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค ทำให้อาหารเน่าเสีย และเกิดกลิ่นเหม็น หลายชนิดทนเกลือต่ำ เช่น *Escherichia coli* จะหยุดการเพิ่มจำนวน ที่ความเข้มข้นของเกลือ 8 – 9 % แบคทีเรียที่ทำให้เกิดการเน่าเสียหยุดการเจริญ เมื่อมีความเข้มข้นของเกลือในสภาพแวดล้อมสูงถึง 10 – 12 % *Cl. botulinum* จะหยุดการเจริญและการผลิตสารพิษที่ความเข้มข้นของเกลือ 5 – 10 % *Cl. saccharobutyricum* ที่ 3 – 6 % *Cl. perfringens* ที่ 5 % *Geotrichum candidum* เป็น acidivorus เสียหายที่ความเข้มข้นของเกลือ 1.5 % จุลินทรีย์เหล่านี้จะมีความไวต่อเกลือเพิ่มขึ้นในสภาวะที่มีกรดอยู่ด้วยแม้เพียงเล็กน้อย จุลินทรีย์ก็จะหยุดการเจริญที่ความเข้มข้นของเกลือต่ำ ๆ

2. จุลินทรีย์ที่ทนเกลือ

จุลินทรีย์ในกลุ่มนี้จะมีทั้งพวกที่ทนเกลือและพวกที่เจริญได้ดีในสภาวะที่มีเกลือ เช่น จุลินทรีย์ในกลุ่มแล็กติกแอซิดแบคทีเรียทนเกลือได้สูง 10 – 18 % เมื่อเจริญจะผลิตกรดแล็กติกขึ้นในอาหาร แล็กติกแอซิดแบคทีเรียที่มีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหารหมัก ได้แก่ *Leuconostoc sp.* *Lactobacillus sp.* ในการผลิตไส้กรอกเปรี้ยว ผักและผลไม้ดอง แต่มีจุลินทรีย์บางชนิดที่ทนเกลือและทำความเสียหายกับอาหาร แม้ที่ความเข้มข้นของเกลือสูง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นยีสต์พวก *Torulopsis sp.* *Brettanomyces sp.* *Kloeckera sp.* และฟิล์มยีสต์พวก *Debaryomyces sp.* *Endomycopsis sp.* *Zygosaccharomyces sp.* *Candida sp.* *Hansenula sp.* *Pichia sp.* และ *Mycoderma sp.* สามารถเจริญในอาหารที่มีเกลือในปริมาณสูงในช่วง 7 – 20 % เช่น ในผักและผลไม้ดอง เต้าเจี้ยว และปลาเค็ม เป็นต้น เมื่อเจริญจะทำให้อาหารมีลักษณะ กลิ่นและรสที่ผิดปกติ

เกลือสามารถยับยั้งการเจริญของแบคทีเรียและยีสต์ทั่วไป ๆ ที่ความเข้มข้น 20 % ในสภาวะที่ไม่มีกรด แต่ยีสต์พวก *Debaryomyces sp.* ยังคงเจริญเติบโตได้ที่สภาวะนี้

การทนเกลือของจุลินทรีย์ขึ้นกับสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น ความชื้น อุณหภูมิ ความเป็นกรด-ด่าง และปริมาณโปรตีน ความเข้มข้นของเกลือที่ระดับต่ำไม่เพียงพอสำหรับการเก็บรักษาควรใช้ร่วมกับวิธีทำแห้ง การแช่เย็น และสภาวะที่เป็นกรด

4) เกลือเป็นตัวทำลายเอนไซม์

เกลือที่ความเข้มข้นต่ำกว่า 1 % ช่วยลดกิจกรรมของออกซิเดทีปเอนไซม์ในผักและผลไม้ เกลือสามารถยับยั้งกิจกรรมของเอนไซม์ไลเปสในอาหารที่มีไขมันเป็นส่วนประกอบ แต่ในขณะเดียวกันเกลือก็เป็น Pro-oxidative เมื่ออยู่ที่ผิวของอาหาร นักวิทยาศาสตร์ยังมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันในเรื่องนี้

Lee และ คณะ (1997) ศึกษาผลของเกลือโซเดียมคลอไรด์ที่เติมลงในหุบดแช่เยือกแข็งที่เก็บไว้ที่อุณหภูมิ - 15 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 สัปดาห์ พบว่า ค่าทีบีเอ (TBA) และปริมาณเปอร์ออกไซด์จะมีค่าเพิ่มขึ้น เมื่อใช้ความเข้มข้นของเกลือสูงขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมของเอนไซม์คะตาเลส เอนไซม์ซูเปอร์ออกไซด์ไดมิเนส (Superoxide Dimutase) และเอนไซม์กลูตาไทโอนเปอร์ออกซิเดส (Glutathione peroxidase) ที่เป็นเอนไซม์ช่วยยับยั้งปฏิกิริยาออกซิเดชันลดลง เมื่อความเข้มข้นของเกลือเพิ่มขึ้นในช่วง 0.5 - 2.0 %

Rhee และคณะ (1983) ทดลองเติมเกลือโซเดียมคลอไรด์ เกลือโพแทสเซียมคลอไรด์ และเกลือแมกนีเซียมคลอไรด์ในเนื้อหุบดดิบและเนื้อหุบดต้มสุก โดยให้มีความเข้มข้นของไอออน 0.70 และ 0.35 แล้วนำไปเก็บที่อุณหภูมิแช่เย็น 4 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิแช่เยือกแข็ง - 20 องศาเซลเซียส พบว่า โซเดียมคลอไรด์และแมกนีเซียมคลอไรด์ทำให้เกิดการหืนเพิ่มขึ้นทั้งในเนื้อหุบดดิบและเนื้อหุบดต้มสุก ในขณะที่เกลือโพแทสเซียมคลอไรด์ทำให้เกิดการหืนเพิ่มขึ้นเฉพาะในเนื้อหุบดดิบเท่านั้น แต่เกลือโพแทสเซียมคลอไรด์ที่ความเข้มข้น 1.6 - 3.19 % จะไม่ทำให้เกิดการหืนเพิ่มขึ้นทั้งในเนื้อหุบดดิบและเนื้อหุบดต้มสุกที่เก็บที่อุณหภูมิแช่เย็นและแช่เยือกแข็ง นอกจากนี้เกลือโพแทสเซียมคลอไรด์ที่ความเข้มข้น 1.5 % ช่วยยับยั้งการเกิดกลิ่นหืนขึ้นทั้งในเนื้อหุบดดิบและเนื้อหุบดต้มสุกที่เก็บที่อุณหภูมิแช่เยือกแข็ง

5) น้ำเกลือช่วยลดการแพร่หรือการแทรกซึมของออกซิเจน ในสารละลายเกลือออกซิเจนจะละลายหรือแทรกซึมได้น้อย ทำให้จุลินทรีย์ที่ต้องการออกซิเจนเจริญได้ยาก นอกจากนี้การลดปริมาณออกซิเจน ยังมีผลช่วยลดปฏิกิริยาการเกิดสีน้ำตาลโดยเอนไซม์ และปฏิกิริยาการเสื่อมเสียของอาหารที่เกิดจากออกซิเจน

9.5 การใช้เกลือในอุตสาหกรรมอาหาร

9.5.1 สารเพิ่มรส (Flavoring agent)

เกลือให้รสเค็มในอาหาร และเมื่อใช้เกลือในอาหารที่มีสารให้รสตัวอื่น เช่น น้ำตาล และกรด เกลือจะไปทำให้รสของอาหารเด่นชัดและกลมกล่อมขึ้น ตัวอย่างเช่น การเติมเกลือปริมาณเล็กน้อยลงไปในส่วนผสมของน้ำส้มจะช่วยให้รสหวานแหลมขึ้น นอกจากนี้เกลียวยังช่วยกำจัดรสฝาดในอาหารบางชนิดได้อีกด้วย

9.5.2 ผักกระป๋อง

การแปรรูปผัก นิยม ผลิตในรูปผักในน้ำเกลือบรรจุกระป๋อง เช่น หน่อไม้ ถั่วงอก ข้าวโพดฝักอ่อน เห็ด และอื่นๆ เพราะเมื่อนำไปปรุงอาหารจะไม่ทำให้รสชาติอาหารผิดไป ความเข้มข้นของน้ำเกลือที่ใช้จะใช้ในระดับต่ำประมาณ 1.5 – 2.5 % Cut out

% cut out หมายถึง ความเข้มข้นของสารละลายและเนื้ออาหารที่จุดสมดุล หลังจากที่สารละลายแทรกซึมเข้าไปในเนื้ออาหารดีแล้ว

ดังนั้นการเตรียมน้ำเกลือเพื่อให้ได้ความเข้มข้นสุดท้ายตามต้องการ จะต้องคำนึงถึงจำนวนเกลือที่แทรกซึมเข้าไปในเนื้ออาหารด้วย สามารถคำนวณได้จากสูตรต่อไปนี้

$$\text{สูตร} \quad X = \frac{A(S/100)}{1 - S/100}$$

เมื่อ X = จำนวนเกลือ (กรัม) ที่ต้องเติมลงไปต่อจำนวน
วัตถุดิบ (ผัก หน่อไม้) 100 กรัม

A = เปอร์เซ็นต์ความชื้น

S = เปอร์เซ็นต์เกลือ

ถ้าต้องการผลิตหน่อไม้ในน้ำเกลือบรรจุกระป๋องโดยใช้หน่อไม้ 450 กรัม น้ำเกลือ 350 กรัม ต้องการให้ความเข้มข้นเกลือสุดท้าย (% cut out) เท่ากับ 1.5 % ต้องใช้น้ำเกลือที่มีความเข้มข้นที่เปอร์เซ็นต์ ถ้าหน่อไม้มีความชื้น 80 %

น้ำเกลือที่ใช้ 350 กรัม มีความเข้มข้น 1.5 %

$$\text{ต้องใช้เกลือ} = \frac{1.5 \times 350}{100} = 5.25 \text{ กรัม}$$

เกลือที่ต้องใช้เพิ่ม (เกลือแทรกซึมเข้าไปในหน่อไม้) ต่อหน่อไม้ 100 กรัม

$$\begin{aligned} x &= \frac{80(1.5)}{1 - 1.5} \\ &= 1.21 \end{aligned}$$

$$\text{หน่อไม้ 450 กรัมต้องใช้เกลือ} = \frac{1.21 \times 450}{100} \text{ กรัม} = 5.45 \text{ กรัม}$$

เกลือที่ต้องใช้ทั้งหมด $5.25 + 5.45 = 10.7$ กรัม

$$\text{น้ำเกลือที่ใช้มีความเข้มข้น} = \frac{10.7 \times 100}{350} = 3.1\%$$

$$\text{การเตรียมใช้เกลือ 10.7 กรัม น้ำ} = 350 - 10.7 = 339.3 \text{ กรัม}$$

9.5.3 อาหารหมักดอง

ในสมัยโบราณการนำอาหารมาหมักเกลือเพื่อต้องการให้อาหารเก็บได้นาน อาหารจะมีรสค่อนข้างเค็ม แต่ในปัจจุบันสามารถผลิตอาหารหมักเกลือให้มีรสเปรี้ยว โดยอาศัยคุณสมบัติของเกลือที่เป็นตัวคัดเลือกชนิดของจุลินทรีย์ จุลินทรีย์แต่ละชนิดสามารถจะเจริญได้ที่ความเข้มข้นของเกลือระดับต่าง ๆ กันก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์อาหารมากมาย

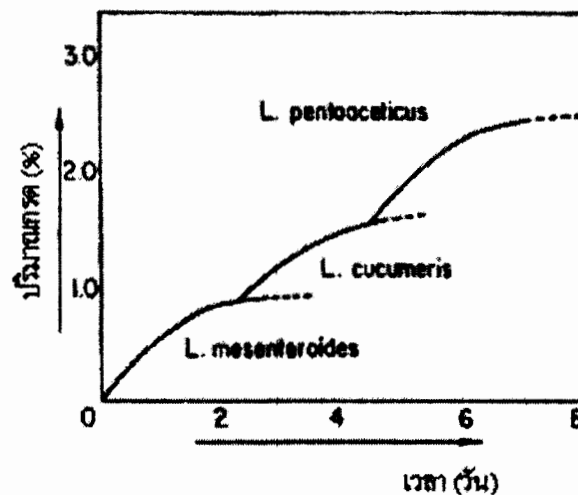
รสชาติของอาหารหมักเกลือขึ้นกับความเข้มข้นของเกลือที่ใช้ อาหารที่มีรสเค็ม เช่น ปลาเค็ม เนื้อเค็ม มะม่วงเค็ม และไข่เค็ม เป็นต้น จะใช้เกลือหมักกับอาหาร โดยให้ความเข้มข้นสุดท้ายของเกลือมากกว่า 16 % อาหารจะมีรสค่อนข้างเค็มและเก็บได้นาน ส่วนอาหารที่มีรสเปรี้ยว เช่น ข้าวเออเครา แหนม ไส้กรอก และผักกาดดองเปรี้ยว เป็นต้น เกิดจากแล็กติกแอซิดแบคทีเรียเจริญและผลิตกรดแล็กติกในอาหารที่มีเกลือที่ความเข้มข้นต่ำ ๆ ทำให้

อาหารมีรสเปรี้ยว การเติมเกลือลงไปทำให้จุลินทรีย์ที่ผลิตกรดแล็กติกเจริญได้ดี แม้ว่าจะมีจุลินทรีย์ชนิดอื่นๆ ที่ทำให้อาหารเน่าเสียปะปนอยู่ด้วยก็ตาม เมื่อแล็กติกแอซิดแบคทีเรียเจริญจะผลิตกรดขึ้นร่วมกับเกลือที่มีอยู่แล้ว จะทำให้จุลินทรีย์ที่ทำให้อาหารเน่าเสียตายไป นอกจากนี้เกลือที่เติมลงไปยังช่วยดึงน้ำตาลออกจากอาหาร เป็นแหล่งอาหารของจุลินทรีย์ ความเข้มข้นของเกลือที่ใช้จะแตกต่างกันไป ขึ้นกับ ชนิดของแล็กติกแอซิดแบคทีเรีย เช่น จุลินทรีย์ในไส้กรอกเปรี้ยวและแฮม คือ *Leuconostoc* sp. *Lactobacillus* sp. และ *Pediococcus* sp. ต้องการเกลือประมาณ 4.0 – 5.5 % จุลินทรีย์กลุ่มนี้จะผลิตกรดน้อยกว่า จุลินทรีย์ที่พบในผักและผลไม้ดอง

ในการผลิตชาวเออเคราและกิมจิ ความเข้มข้นของเกลือที่ใช้ประมาณ 2.5 – 3.5 % จุลินทรีย์จะใช้น้ำตาลจากผักเปลี่ยนไปเป็นกรดแล็กติก มีจุลินทรีย์ที่สำคัญที่เข้ามาเกี่ยวข้อง 3 ชนิด คือ

1. *Leuconostoc mesenteroides*

ผลิตกรดแอซิดิก กรดแล็กติก แอลกอฮอล์ และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ แอลกอฮอล์และกรดที่เกิดขึ้นบางส่วนจะรวมตัวกันเกิดเป็นสารประกอบเอสเทอร์ที่มีกลิ่นหอม จุลินทรีย์ชนิดนี้พบมากในระยะแรกของการหมัก และจะเจริญที่อุณหภูมิต่ำประมาณ 21 องศาเซลเซียส เจริญค่อนข้างช้าและทนต่อสภาวะที่เป็นกรดได้น้อย เมื่อปริมาณกรดเพิ่มขึ้นถึง 1 % จุลินทรีย์ชนิดนี้จะหยุดการเจริญ แล็กติกแอซิดแบคทีเรียชนิดอื่นที่ทนกรดสูงกว่าก็จะเจริญขึ้นแทน ดังภาพที่ 9.1

ภาพที่ 9.1 จุลินทรีย์ที่พบในการผลิตชาวเออเครา
ที่มา : Derosier (1970)

1. *Lactobacillus cucumeris*

เจริญได้ดีในสภาวะที่มีกรด 1 – 2 % ผลิตเฉพาะกรด ทำให้ปริมาณกรดเพิ่มขึ้น ผักดองจะมีรสเปรี้ยวขึ้น เมื่อความเข้มข้นของกรดสูงกว่า 2 % จุลินทรีย์ก็จะหยุดการเจริญ

2. *Lactobacillus pentoaceticus*

เจริญได้ดีในสภาวะที่มีกรดสูงกว่า 2 % และผลิตเฉพาะกรดเท่านั้น

จุลินทรีย์ทั้ง 3 ชนิดที่เจริญในซาวเออเคราและกิมจิจะมีเพียง *L. mesenteroides* เท่านั้นที่ผลิตสารให้กลิ่นหอม ดังนั้นถ้าต้องการผักดองที่มีสารที่ให้กลิ่นรสดี ควรผลิตในสภาวะที่มีอุณหภูมิต่ำ เพราะถ้าใช้อุณหภูมิสูงในช่วงแรก แล็กทิกแอซิดแบคทีเรียตัวอื่นจะเจริญได้ดีกว่าและผลิตกรดมากกว่ามีผลยับยั้งการเจริญของ *Leuconostoc mesenteroides*

วิธีการดอง

ในอุตสาหกรรมอาหารหมักดอง การดองนิยมทำใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การดองแห้ง

วิธีนี้จะใช้เกลือเม็ดหรือเกลือผงโดยโรยเกลือสลับกับอาหารเป็นชั้น ๆ โดยไม่เติมน้ำ น้ำหนักของอาหารและเกลือด้านบนจะกดทับบีบน้ำออกจากอาหาร ทำให้เกลือละลายน้ำและสารละลายมีความเข้มข้นสูง เกลือจะดูดน้ำจากออกจากอาหารเพิ่มขึ้นตามหลักการออสโมซิส สารละลายเกลือจะแทรกซึมเข้าไปในอาหาร การดองในลักษณะนี้ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จะเหี่ยว เพราะสารละลายเกลือดูดน้ำออกจากอาหารมากและเร็วเกินไป นิยมใช้ในการทำปลาเค็ม เนื้อเค็ม ปลาร้า และน้ำปลา เป็นต้น

2. การดองด้วยน้ำเกลือ

ผลิตภัณฑ์จะมีรสชาติที่สม่ำเสมอและเสียหายน้อยกว่าการดองแห้ง การดองด้วยน้ำเกลือมี 2 ลักษณะ คือ

ก. แบบเจือจาง คือ น้ำเกลือที่ใช้ดองอาหารจะมีความเข้มข้นลดลงเรื่อยๆ จากความเข้มข้นเริ่มต้น เมื่อเกลือแทรกซึมเข้าไปในอาหาร การดองแบบนี้มักมีการเจริญของแล็กทิกแอซิดแบคทีเรียทำให้อาหารมีรสเปรี้ยว

ข. แบบเข้มข้น คือ การดองโดยรักษาความเข้มข้นของน้ำเกลือให้คงที่ตลอดระยะเวลาในการดอง โดยการเติมน้ำเกลือใหม่ลงไปหรือโรยเกลือเม็ดลงไป การดองลักษณะนี้ ถ้าใช้ความเข้มข้นของเกลือสูงจะได้อาหารที่มีรสเค็ม และถ้าเพิ่มความเข้มข้นของน้ำเกลือถึง 16 % (60°S) และมีการควบคุมที่ดีสามารถเก็บผลิตภัณฑ์อาหารไว้ได้หลายปี

ในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์อาหารหมักดอง นิยมเก็บวัตถุดิบที่มีมากในฤดูกาล ซึ่งเกินกำลังผลิตไว้ในลักษณะนี้ และนำออกมาผลิตนอกฤดูกาล การเก็บวัตถุดิบในลักษณะนี้ เรียก Salt stock

อาหารหมักดองจะมีปัญหาจากยีสต์และรา ยีสต์ที่ก่อให้เกิดปัญหา ส่วนใหญ่ที่เจริญจะเป็นพวก *Debaromyces sp.*, *Mycoderma sp.* และ *Pichia sp.* เมื่อเจริญในอาหารจะมีลักษณะเป็นแผ่นบาง ๆ สีขาวลอยอยู่ที่ผิวหน้า ยีสต์พวกนี้ทนเกลือมาก บางครั้งพบเจริญได้ในน้ำเกลือที่มีความเข้มข้นมากกว่า 20 % ยีสต์พวกนี้จะทำลายกรดแล็กติกโดยการออกซิเดชันทำให้ปริมาณกรดจะลดลง เป็นสาเหตุให้จุลินทรีย์ที่ทำให้อาหารเน่าเสียเจริญได้ ยีสต์พวกนี้ไม่ทนต่อความร้อน ถูกทำลายที่อุณหภูมิ 60 – 65 องศาเซลเซียส เวลา 30 นาที และไม่ทนต่อสภาพที่มีแสงแดดติดต่อกันเป็นเวลานาน

การป้องกันการเจริญของยีสต์และรา โดยทำให้อาหารอยู่ในสภาพปลอดอากาศด้วยวิธีปิดทับด้านบนไว้ ซึ่งทำได้หลายวิธีดังนี้

ก. เติมน้ำมันบริโกลงไป เคลือบผิวหน้าของน้ำเกลือหนาประมาณ ¼ นิ้ว แต่วิธีนี้มีข้อเสียคือ น้ำมันอาจไปเคลือบผิวอาหาร การป้องกันโดยดูดน้ำมันออกก่อนที่จะตักอาหารขึ้นจากน้ำเกลือ

ข. ใช้เทียนไข (parafin) เคลือบผิวหน้า วิธีนี้ต้องลงทุนสูง แต่เป็นวิธีที่สะดวกสามารถแยกเทียนไขออกจากผิวหน้าอาหารง่าย แต่ถ้าในอาหารมีก๊าซเกิดขึ้น เทียนไขจะแตก

ค. ในอุตสาหกรรมนิยมดองอาหารในบ่อหรือไห แล้วปิดปากบ่อหรือไห โดยโบกปูนปิดด้านบน เพื่อป้องกันอากาศและจุลินทรีย์จนกว่าจะถึงเวลาที่จะใช้ผลิต

9.5.4 การใช้เกลือในการละลายและตกตะกอนโปรตีน

การเติมเกลือจำนวนเล็กน้อยลงไป ทำให้โปรตีนละลายน้ำได้ดีขึ้น ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า salting - in เกลือที่เติมลงไปจะช่วยลดแรงดึงดูดระหว่างโมเลกุลของโปรตีนด้วยกันให้ลดน้อยลง โดยไอออนของเกลือจะไปจับกับไอออนในโมเลกุลของโปรตีน ทำให้แรงดึงดูดระหว่างโมเลกุลของโปรตีนลดลง มีผลทำให้โปรตีนละลายได้ดีขึ้น เช่น ในการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทไส้กรอก แฮม เกลือจะทำหน้าที่สกัดไมโอซินและโปรตีนที่ละลายได้ออกมา โปรตีนเหล่านี้มีคุณสมบัติทำให้น้ำและน้ำมันรวมตัวเป็นเนื้อเดียวกันเกิดลักษณะอิมัลชันในอาหาร

แต่การเติมเกลือจำนวนมากลงในอาหารจะทำให้โปรตีนตกตะกอน ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า salting - out แต่ทั้งนี้ขึ้นกับชนิดของโปรตีน โดยปกติโมเลกุลของเกลือจะมีน้ำล้อมรอบ เมื่อเติมเกลือลงไป เกลือจะไปแย่งน้ำที่ล้อมรอบโมเลกุลของโปรตีนมาล้อมรอบโมเลกุลของเกลือ เป็นสาเหตุให้โปรตีนตกตะกอน

9.5.5 การใช้เกลือในการลดอุณหภูมิ

น้ำเกลือถูกใช้เป็นการทำความเย็นในอุตสาหกรรมน้ำแข็งมาเป็นเวลานาน ก่อนที่มนุษย์จะรู้จักใช้สารทำความเย็นตัวอื่น เมื่อเกลือละลายในน้ำทำให้จุดเยือกแข็งลดต่ำกว่า 0 องศาเซลเซียส น้ำเกลือที่ความเข้มข้น 88 องศาเซลเซียส มีจุดเยือกแข็ง - 15 องศาเซลเซียส สามารถใช้ให้ความเย็นในห้องแช่เย็นที่มีอุณหภูมิ - 4 ถึง 10 องศาเซลเซียส

9.5.6 การใช้เกลือในการคัดคุณภาพ

เกลือมีส่วนช่วยในกระบวนการผลิต เช่น การคัดคุณภาพของวัตถุดิบในด้านความแก่อ่อน ไม่มีเครื่องมือชนิดใดที่จะนำมาใช้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและรวดเร็ว นอกจากจะต้องอาศัยความชำนาญ ทำให้สิ้นเปลืองแรงงานและเวลามาก โดยเฉพาะวัตถุดิบที่มีขนาดเล็ก เช่น ถั่วต่างๆ คุณลักษณะในด้านความแก่อ่อนขึ้นกับน้ำหนัก สามารถแยกโดยอาศัยความแตกต่างในด้านน้ำหนักและความถ่วงจำเพาะ น้ำเกลือที่ความเข้มข้นต่างๆ มีความถ่วงจำเพาะต่างกัน นอกจากนี้เกลือยังมีราคาถูก จึงนำมาใช้ในการคัดคุณภาพและแบ่งระดับชั้นของวัตถุดิบได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การคัดคุณภาพและจัดระดับชั้นของถั่ว ถั่วที่ดีควรเป็นถั่วอ่อน นิ่ม และเบากว่าถั่วแก่ ถั่วอ่อนชั้นดีเยี่ยม จะลอยในน้ำเกลือที่มีความเข้มข้น 30 - 36 °S ถั่วชั้นดีจะลอยในน้ำเกลือที่มีความเข้มข้น 35 - 42 °S ถั่วชั้นมาตรฐานจะลอยในน้ำเกลือที่มีความเข้มข้น 38 - 46 °S (กล้าณรงค์ ศรีรอด, 2521)

9.6 ผลิตภัณฑ์อาหารที่ถนอมรักษาด้วยเกลือ

ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีการใช้เกลือมีหลายรูปแบบ ทั้งในรูปการเก็บรักษา การผลิต ผลิตภัณฑ์อาหารรูปแบบใหม่จากการหมัก รวมทั้งผลิตไปเป็นสารปรุงแต่งกลิ่นรส

9.6.1 ผลิตภัณฑ์อาหารทะเล

การใช้เกลือกับปลาก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์จากปลามากมาย ได้แก่ ปลาเค็ม น้ำปลา ปลาร้า ปลาเจ่า ปลาจ่อม และปลาต้ม เป็นต้น

ปลาเค็ม

หลังขอดเกล็ด ดัดหัว และควักไส้ นำปลาไปแช่ในน้ำเกลือที่มีความเข้มข้นสูงถึงจุดอิ่มตัว เป็นเวลาประมาณ 30 นาที นำไปตากจนแห้งสนิท จะได้ปลาที่มีรสเค็ม มีอายุการเก็บนานเนื่องจากมีค่า a_w ต่ำ

น้ำปลา

หมักปลาด้วยเกลือในอัตราส่วนปลา : เกลือ เท่ากับ 2 : 1 โดยความเข้มข้นของเกลือจะต้องสูงพอที่จะป้องกันการเจริญของจุลินทรีย์ในกลุ่มแล็กติกแอซิดแบคทีเรียและจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าเสียในระหว่างการหมัก เอนไซม์และจุลินทรีย์ภายในตัวปลาจะทำงานโดยย่อยโปรตีนให้มีโมเลกุลที่เล็กลง จนได้กรดอะมิโนซึ่งเป็นตัวให้กลิ่นรสในน้ำปลา การหมักต้องใช้เวลานานมากอย่างน้อย 6 เดือน ในปัจจุบันมีการทดลองนำเอนไซม์จากแหล่งอื่นเติมลงไปเพื่อช่วยลดระยะเวลาในการผลิตน้ำปลา

ปลาร้า

หมักปลาด้วยเกลือในอัตราส่วน ปลา : เกลือ เท่ากับ 7 : 3 โดยความเข้มข้นของเกลือระดับนี้จะต้องสูงพอที่จะป้องกันการเจริญของจุลินทรีย์ในกลุ่มแล็กติกแอซิดแบคทีเรียและจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าเสีย ปล่อยให้เอนไซม์และจุลินทรีย์ภายในตัวปลาทำงาน โดยย่อยโปรตีนบางส่วนให้มีโมเลกุลที่เล็กลง ใช้เวลาในการหมักประมาณ 3 เดือน เนื้อปลาร้าจะนุ่มและให้กลิ่นที่เกิดจากการแตกตัวของโปรตีน เติมน้ำข้าวคั่วและน้ำเกลือ เพื่อรักษาความเข้มข้นของเกลือให้คงที่

ปลาเจ้า

หมักปลาด้วยเกลือในอัตราส่วนปลา : เกลือ เท่ากับ 3 : 1 โดยที่ความเข้มข้นของเกลือระดับนี้แล็กติกแอซิดแบคทีเรียสามารถเจริญได้ หมักทิ้งไว้ 3 วัน ด่างแดดพองหมาด คลุกกับดินประสิวและเติมข้าวหมาก บรรจุใส่ในภาชนะปิดฝาให้แน่น ทิ้งไว้ 15 วัน จะมีรสเปรี้ยวที่เกิดจากแล็กติกแอซิดแบคทีเรียและมีกลิ่นรสแอลกอฮอล์ที่เกิดจากยีสต์ในข้าวหมาก ปลาเจ้าสามารถเก็บไว้บริโภคได้ไม่เกิน 2 เดือน มิฉะนั้นจะมีรสเปรี้ยวเกินไป

ปลาจ่อม (ปลาส้ม)

หมักปลาด้วยเกลือในอัตราส่วนปลา : เกลือ เท่ากับ 7 : 3 โดยที่ความเข้มข้นของเกลือระดับนี้แล็กติกแอซิดแบคทีเรียสามารถเจริญได้ หมักทิ้งไว้ 2 วัน บรรจุใส่ในภาชนะ คลุกกับข้าวสุก ข้าวจ้าว หรือ ข้าวเหนียว โดยใช้อัตราส่วนปลา : ข้าว เท่ากับ 5 : 1 ปิดฝาให้แน่น ทิ้งไว้ 3 วัน จะมีรสเปรี้ยวที่เกิดจากแล็กติกแอซิดแบคทีเรียเปลี่ยนคาร์โบไฮเดรตในข้าวสุกให้เป็นกรดแล็กติก

กะปิ

ทำจากกุ้งตัวเล็กๆ ที่เรียกว่า เคย นำมาหมักกับเกลือ ในอัตราส่วน กุ้ง : เกลือ เท่ากับ 3 : 1 ทิ้งไว้ 1 คืน ตากแดดให้น้ำระเหยออก นำไปโขลกจนละเอียด หมักต่อไปให้เกิดการแตกตัวของโปรตีนเป็นกรดอะมิโนที่ให้กลิ่นรส ซึ่งใช้เวลานาน

9.6.2 ผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้

การใช้เกลือในการถนอมรักษาผักและผลไม้ จะได้ผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้ที่มีรสเค็มหรือรสเปรี้ยวก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นกับปริมาณเกลือที่ใช้ ถ้าต้องการผักผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว ต้องใช้เกลือที่ความเข้มข้นต่ำกว่า 10 % เพื่อให้แล็กติกแอซิดแบคทีเรียเจริญและผลิตกรดแล็กติก เช่น กิมจิ ผักกาดดองเปรี้ยว ชาวเออเครา มะม่วงดองเปรี้ยว แต่ถ้าต้องการผักผลไม้ที่มีรสเค็มอย่างเดียวและคงรูปอยู่ได้นานๆ ก็ต้องใช้ความเข้มข้นของเกลือสูงกว่า 16 % ขึ้นไป เช่น หัวใจโป๊ซิงดอง มะม่วงดอง และมะนาวดอง เป็นต้น

ในการดองผักและผลไม้นิยมดองด้วยน้ำเกลือ ให้ลักษณะปรากฏที่ดีกว่าการดองแห้งและในกรณีของการดองเค็มซึ่งต้องใช้ความเข้มข้นของเกลือสูง ควรดองโดยแช่ผักผลไม้ในน้ำเกลือที่มีความเข้มข้นต่ำประมาณ 8 – 10 % ก่อน แล้วค่อยเพิ่มความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ จนความเข้มข้นของน้ำเกลือคงที่ประมาณ 16 % ถ้าใช้ความเข้มข้นของเกลือสูงๆ ตั้งแต่ต้นจะทำให้ผัก ผลไม้เหี่ยว หรือแตก เพราะเกิดออสโมซิสอย่างรวดเร็วและรุนแรง

ผักดองเค็ม

เช่น หัวผักกาดเค็มหรือหัวใจโป๊ ผลิตโดยหมักหัวผักกาดด้วยเกลือที่ความเข้มข้น 10 % โดยนำหนักของหัวผักกาด หลังหมักไว้ 1 คืน นำไปอบในตู้อบที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 – 12 ชั่วโมง เพื่อลดความชื้น แล้วจึงนำมาคลุกเกลือ 1% น้ำตาล 5% เพื่อปรุงแต่งรสแล้วหมักทิ้งไว้อีก 1 คืน นำไปอบที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 – 12 ชั่วโมง จากนั้นนำหัวผักกาดมาทับให้แบน เพื่อเอาน้ำออก นำกลับไปอบอีก 1 วัน อัดใส่ไหปิดฝาให้แน่น ทิ้งไว้ 2 – 3 สัปดาห์ จะได้หัวใจโป๊

ผักดองเปรี้ยว

ได้จากการดองเปรี้ยวโดยการหมักให้เกิดกรดแล็กติก ใช้เกลือความเข้มข้นต่ำ ผักกาดดองเปรี้ยวผลิตจากผักโสมกอน ดองด้วยน้ำเกลือที่มีความเข้มข้น 5 – 10 % ชาวเออเคราผลิตจากกะหล่ำปลีหมักด้วยเกลือที่มีความเข้มข้น 2.5 – 3 % ของน้ำหนักผัก

9.6.3 ผลิตรักนธ์จากถั่ว

ชีอิ้ว

ผลิตจากถั่วเหลือง โดยนำถั่วเหลืองมาแช่น้ำให้พองตัวเต็มที่ แล้วนำไปนึ่งให้สุก คลุกกับแป้งสาลี เติมเชื้อรา *Aspergillus oryzae* เมื่อเชื้อราเจริญจนเต็ม เรียก ถั่วเหลืองที่มีเชื้อราเจริญว่าโคจิ (koji) นำโคจิไปแช่น้ำเกลือที่ความเข้มข้น 18 – 20 % เป็นเวลา 1 – 12 เดือน ได้ผลิตภัณฑ์เต้าเจี้ยว ถ้ายกเอาเฉพาะของเหลวมารองและฆ่าเชื้อโดยการพาสเจอร์ไรซ์จะได้เป็นชีอิ้ว

เต้าหู้ยี้

ผลิตจากเต้าหู้แข็งนำมาตัดเป็นก้อนสี่เหลี่ยมเล็กๆ นึ่งฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส เวลาประมาณ 10 – 15 นาที ทิ้งให้เย็น เติมเชื้อรา *Actinomucor elegans* เก็บที่อุณหภูมิ 20 – 25 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 – 7 วัน จนเกิดเส้นใยสีขาว เจริญเต็มผิวหน้า จากนั้นนำไปแช่น้ำเกลือที่ความเข้มข้น 2 – 5 % ผสมกับไวน์แดงและแช่ไว้ประมาณ 40 – 60 วัน การดองในน้ำเกลือที่ความเข้มข้นระดับนี้ เชื้อราจะหยุดการเจริญ แต่เอนไซม์โปรตีเอสที่สร้างขึ้นจะย่อยโปรตีนได้เต้าหู้ยี้สีขาวที่มีกลิ่นรสดี ถ้าต้องการเต้าหู้ยี้สีแดงจะต้องเติมข้าวแดงที่มีเชื้อรา *Monascus purpureus* ซึ่งจะสร้างสารสีแดงทำให้เต้าหู้ยี้มีสีแดง